

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Yıl: 3, Sayı: 8, Eylül 2016, s. 182-196

Hakan KAÇAR¹, Mevra KAÇAR²

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DÖRDÜNCÜ SINIF İNSAN HAKLARI YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Özet

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi daha önce 8. sınıflarda verilen bir ders iken ilk kez 2015- 2016 eğitim öğretim yılında ilkokul 4. sınıflarda İHYD (İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi) dersi olarak verilmeye başlanmıştır. Yapılan bu araştırmada ilk kez uygulamaya koyulan İHYD dersinin, bu dersi ilk kez uygulayacak olan 4. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 5 adet kişisel, 5 adet açık uçlu sorunun bulunduğu görüşme formu 39 ilden (77) 4. sınıf öğretmenine internet üzerinden canlı form oluşturularak, e-posta aracılığıyla ve ilk elden uygulanmıştır. Araştırma nitel araştırma temel alınarak yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışma deseni kullanılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda sınıf öğretmenleri 4. sınıf İHYD dersinin 4. sınıf programında yer almasını %52'si olumsuz karşılarken %48'i olumlu karşılamıştır. Öğretmenlerin %89'u ders öğretiminde zorluklarla karşılaştıklarını %11'i herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Yine sınıf öğretmenlerinin %66'sı ders kitabı içeriğini uygun bulmazken, %34'ü uygun bulmaktadır.

Anahtar kelimeler: İnsan Hakları, yurttaşlık, demokrasi, sınıf öğretmeni, ilkokul

THE OPINIONS OF 4TH GRADE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL RELATED WITH HUMAN RIGHTS CITIZENSHIP AND DEMOCRACY

Abstract

While citizenship and democracy education course is given in the 8th grade, it is started to be given to Grade 4 in the elementary school as democracy, human rights and citizenship classes for the first time in the 2015 -2016 academic year. In this research, human rights, citizenship and democracy course which will be applied for the first time intended to be evaluated according to the opinions of the teacher of the 4th grade who will practice for the first time. For this purpose, interview form including 5 personal and 5 open-ended questions was applied to 77 teacher of the 4th grade from 39 provinces creating online live form via e-mail and first hand. Research was based on qualitative research. In this research, case study design, which is one of the qualitative research methods, was used. The result of this research, 52% of teachers of the 4th grade respond negatively to the lesson, which takes place in the 4th grade schedule while 48% of them respond positively. 89 % of teachers reported that they faced with the challenge of teaching the course while 11 % of them had no difficulties. Also, 66 % of the teachers did not approve the content of the book while 34 % of them approve.

Key words: Human rights, citizenship, democracy, classroom teacher, primary school

1 Öğretmen, YL Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, kcr_h@hotmail.com

2 Öğretmen, YL Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, mewra_akturk@hotmail.com

GİRİŞ

Ülkelerin eğitim politikaları çağa, rejimlere, hükümetlere, ihtiyaçlara göre tarih boyunca şekillenmiştir. Bu şekillenmelerin hepsi belli bir amaç doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Değişen birey, değişen toplum ve değişen çevrede bu hedefler doğrultusunda yerini almıştır. Ülkemizde bu değişim süreçlerini tarih boyunca yaşamıştır ve yaşamaktadır. Bilim, teknoloji ve küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan ihtiyaçlardan insan olarak etkilenmekte ve bu etkileri birebir yaşamaktayız. Özellikle ülkemiz de küreselleşen dünyayla, ortadan kalkan sınırların getirdiği etkileşimleri hissetmekte ve bu duruma göre ortaya çıkan ihtiyaçlar, eğitim sistemini şekillendirmekte zorunluluk arz etmektedir. Küreselleşen dünyayla artan insan ilişkileri eşitlik, insana saygı, farklılıklar gibi kavramları da beraberinde getirmiştir.

Türkiye’de Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi

Demokraside idare edilenlerin hak ve hürriyetleri geniş ölçüde tanınarak, garanti altına alınırken; idare edenlerin ise imtiyazları sınırlanarak, eylem ve işlemleri denetim altına alınmaktadır. İnsan hakları ise; dil, din, renk, ırk, cinsiyet ve sosyal durum gibi hiçbir ayırım gözetmeksizin, bütün insanların yalnızca insan olmalarından dolayı, insanlık onurunun gereği olarak sahip olmaları gereken hakların tümüdür. Bu haklar, bütün insanlık için ortak değerler, gerçekleştirilmesi gereken ortak ideallerdir (Alt. Kırıl, 2009, s.27).

Aynı vatanda yaşayan insanlar topluluğu o ülkenin vatandaşlarını oluşturmaktadır. Her bir vatandaşın kendisine, ailesine ve ülkesine karşı yerine getirmesi gereken birtakım görev ve sorumlulukları; bunun yanı sıra da bir takım hakları bulunmaktadır. Demokrasi ve insan hakları bilinci ile insanların birbirine saygılı, birbirinin hakkını gözeterek yaşamalarının temelleri küçük yaşlarda atılmaktadır. (Kırıl, 2009, s.25).

Türkiye’nin demokratikleşme süreci Meşrutiyet Dönemi’yle hissedilmeye başlamıştır ve Cumhuriyet’in ilanı ile yaşanır hale gelmiştir. 1789 Fransız Devrimiyle beraber ortaya çıkan ‘yurttaşlık’ gibi kavramlar Atatürk döneminde önemini korumuştur. Türkiye’de vatandaşlık eğitimi, Cumhuriyet tarihinde ilk olarak Mustafa Kemal’in etkin katılımı ile Prof. Dr. Ayşe Afet İnan’ın kaleme aldığı “Vatandaş İçin Medeni Bilgiler” adlı kitabın okutulduğu “Malûmat-ı Vataniye” dersi ile 1926 ilköğretim programında yerini almıştır. “Yurttaşlığı öğretmeyi amaçlayan bu ders, daha sonra Vatani Malûmat, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgisi adları ile 1995’den sonra da İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi adı altında 4-8. sınıflarda bazen bir saat, bazen iki ya da üç saat olarak okutulmuştur” (Gözütok, 2003). Bu dersin tarihsel gelişimine bakacak olursak;

- 1998-2005 İlköğretim 7 ve 8. sınıf zorunlu ders (Vatandaşlık ve İnsan Hakları)
- 2005-2010 İlköğretim 1-8. sınıflar ara disiplin (Sosyal Bilgiler)
- 2010-2011 İlköğretim 8. sınıf seçmeli ders (Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi)
- 2011-2012 İlköğretim 8. sınıf zorunlu ders (Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi)

şeklinde verilmiştir.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası 1945’te kurulan BM’ in 10 Aralık 1948 de ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’yle önemini daha da kazanan ‘insan hakları’ kavramı devletlerin, hükümetlerin politikaları haline gelmiştir. Çağdaş medeniyetlerin temelleri bu kavramlar üzerinde yükselmiştir.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi gibi oluşumlar bu kavramların destekçileri olmuştur. Türkiye'nin de içinde ve ilişkide bulunduğu bu oluşumlar Türkiye'nin politikalarını etkilemiştir. Birleşmiş Milletler' in (BM) 1995- 2004 arasını *İnsan Hakları Eğitimi On Yılı* ilan etmesi ve üye ülkeleri BM eylem planı doğrultusunda ulusal planlarını hazırlamaya çağırmasıyla süre giden çalışmalar daha planlı bir zemine oturmuş oldu. Türkiye, 1998 yılında oluşturulan İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi ve bu Komite tarafından hazırlanıp 1999 yılında ilan edilen *Ulusal Programla* (İnsan Hakları Eğitimi Türkiye Programı 1998-2007) bu konuda önemli bir adım atmıştır. (Çayır, 2002, s.4).

Ülkemiz küreselleşen dünyanın etkileşimini özellikle Avrupa toplumu ile yaşamaktadır. Avrupa Birliği'nde birliği bir arada tutan etkenlerin başında demokrasi, insan hakları özgürlük gibi kavramlar gelmektedir. Bu kavramlar sadece birliğin değil, birliğin dış politikasını da şekillendirmiştir. Özellikle üye devletler üye olmaya çalışan diğer devletlerle ilişkilerini bu kavramlar üzerinden değerlendirmiştir. Bu kavramlar Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme aşamalarında Kopenhag Kriterleri olarak karşısına çıkarılmıştır. Nitekim Türkiye'nin adaylık sürecinde eğitim politikalarına etkisi olacaktır.

Avrupa Birliği üçüncü ülkelerle ilişkiler açısından uygulama, Konsey ve Konsey bünyesinde toplantı yapan üye devletlerin İnsan Hakları, Demokrasi ve Kalkınmaya İlişkin Kararı'nın 10. maddesi, üçüncü ülkelerle ilişkilerinde insan hakları ve demokrasi konusuna önemli vurgu yapmıştır:

“Topluluk ve üye devletler, gelişmekte olan ülkelerle ilişkilerinde insan haklarına saygı unsuruna açıkça yer vereceklerdir; gelecekteki işbirliği antlaşmalarına insan haklarıyla ilgili hükümler konulacaktır. Olumlu adımların takibi amacıyla, kalkınma işbirliği çerçevesi içinde insan hakları ve demokrasi konusunda düzenli müzakereler yürütülecektir. Üçüncü dünya ülkelerinde gerek hükümetlerin gerekse hükümetler dış örgütlerin insan haklarını ve demokrasiyi geliştirici sağlıklı çabalarına mali destek sağlanacaktır.”

Bu gelişme doğrultusunda 1992 tarihinden itibaren demokrasi ve insan haklarına ilişkin hükümler üçüncü ülkelerle yapılan antlaşmalara “esas unsur” olarak dahil edilmeye başlanmıştır. (EFE, 2010, s.15).

Türkiye'nin Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2014-2018) temel hak ve özgürlükler amaç ve hedeflerinde ‘Çoğulcu ve özgürlükçü bir demokrasi anlayışıyla bireylerin ve toplumdaki farklı kesimlerin bütün yönleriyle kendilerini özgürce ifade ettiği, tüm inançlara ve yaşam tarzlarına saygıyı ilke kabul eden bir toplumsal zeminin geliştirilmesi temel amaçtır. Anayasada ifadesini bulan cinsiyet, yaş, ırk, dil, renk, felsefi inanç, din, mezhep, sağlık durumu, gelir, uyruk, etnik köken, göçmenlik, siyasi tercih ayrımı yapmama, bütün vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alma anlayışı esastır.’ ifadesi yer almıştır.

Tüm bu tarihsel gelişim, etkileşim, ülke hedefleri dikkate alındığında bu kavramların eğitim sistemine yerleşmesi ve yön vermesi kaçınılmazdır. İnsanı insan yapan değerlerin geleceğimizde etkili olacak bireyler tarafından erken yaşlarda kazanılması hayati bir öneme sahiptir. Gerekli alt yapılar oluşturulduğu takdirde bu eğitimden verim alınacağı aşikârdır. Ülkemizde 2004 yılında uygulamaya konulan Demokrasi ve Çocuk Meclisleri bu çabalardan bir tanesidir. *İnsan Hakları ve Vatandaşlık* ile ilgili konular 1. sınıftan itibaren bir ara disiplin olarak ele alınmış ve ilgili kazanımlara ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıflarda Hayat Bilgisi; 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler derslerinde yer alan kazanımlarla ilişkilendirilmiştir. (Sağlam ve

Hayal, 2015, s.2). 8. sınıflarda ise Vatandaşlık Demokrasi Eğitimi derslerinde verilen bu kavramlar artık 4. sınıflarda verilen zorunlu bir ders haline gelmiştir. Bu uygulamaların ne kadarının verimli olduğu da tartışmaya açıktır.

Hakların öğrenilmesinde okulun yeri ve önemi şüphesiz önemlidir. Yapılan bir araştırmada öğrencilere sorulan “Çocuk Haklarını nereden nasıl öğreniyorsunuz ?” sorusuna öğrencilerin neredeyse tamamı okuldan öğrendiklerini belirtmişlerdir. Çocuk haklarını okulda öğrendiğini söyleyen öğrencilere, hangi derste ve nasıl öğrendiği sorulduğunda bazı dersleri ve çocuk hakları kulübünü belirtmiştir. Öğrencilerin belirttiği dersler ve ders dışı etkinlikler Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Türkçe dersi öğrencilerin haklarını en çok öğrendiği dersler arasında yer almıştır. Ancak, öğrencilerin çocuk haklarını öğrendiği dersler sınıf düzeylerine göre değişiklik göstermektedir. İlköğretimin birinci, ikinci ve üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin çoğu, Hayat Bilgisi ve Türkçe derslerinde çocuk haklarını öğrendiğini söylemiştir. İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri ise, daha çok Sosyal Bilgiler ve Türkçe dersinde çocuk haklarını öğrendiğini dile getirmiştir. Sekizinci sınıf öğrencileri ise Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersini vurgulamıştır. (Ersoy, 2011, s.10). 2015- 2016 eğitim öğretim yılında 4. sınıflara getirilen İHYD dersinden sonra ise bireyler muhtemelen bu dersin adını söyleyeceklerdir.

Son yıllarda ise ‘vatandaşlık, demokrasi, insan hakları’ gibi kavramların eğitimi üzerinde önemle durulmaktadır. Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ile Avrupa Konseyi tarafından yürütülmekte olan Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi (DVE/İHE) çerçevesinde 4. sınıflara okutulacak İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) dersi Taslak Programı hazırlanmıştır.

Son düzenlemeyle Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25/06/2012 tarih ve 69 sayılı Karar’ı gereği, 2015-2016 öğretim yılından başlamak üzere, ilköğretim 4. sınıflarda “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersinin zorunlu ve 2 ders saati olarak okutulması kararlaştırılmıştır. (TTK, 2015).

Bu araştırmada 2015-2016 eğitim öğretim yılında ilk defa uygulanacak olan İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) dersinin 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. 4. sınıf öğretmenleri İHYD dersinin bir ders olarak 4. sınıflara getirilmesini nasıl değerlendirmektedir?
2. 4. sınıf öğretmenleri 4. sınıf İHYD dersi için hazırlanan ders kitabının içeriğini öğrenci seviyesi açısından nasıl değerlendirmektedir.
3. 4. sınıf öğretmenleri 4. sınıf İHYD dersi işleniş sırasında karşılaştığı güçlükleri uygulama ve değerlendirme açısından nasıl değerlendirmektedir.
4. 4. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre 4. Sınıf İHYD dersinin öğrencilere olumlu yansımaları nelerdir?

YÖNTEM

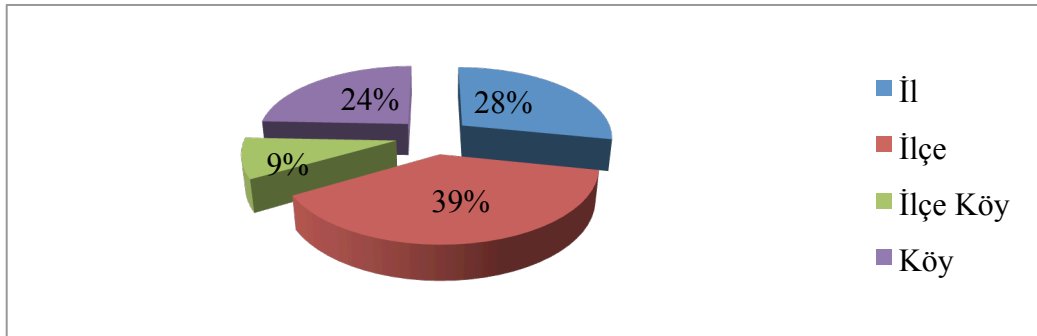
Araştırma nitel araştırma temel alınarak yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışma deseni kullanılmıştır. Durum çalışması bir ya da birkaç durumun derinliğine, bütüncül bir yaklaşımla araştırılmasıdır. Durum çalışmalarında ‘durum’ programalar, belirli uygulama süreçleri veya örgütsel değişim konuları da olabilir. (Yin, 1984). Araştırma durum çalışması desenlerinden bütüncül tek durum desenindedir. Bütüncül tek durum desenleri, bir birey, bir kurum, bir program, bir okul gibi tek bir analiz birimini içerir ve üç durumda kullanılır. Birincisi, eğer ortamda iyi formüle edilmiş bir kuram varsa, bunun teyit edilmesi veya çürütülmesi amacıyla bu desen kullanılabilir. İkincisi, genel standartlara pek uymayan aşırı, aykırı veya kendine özgü durumların çalışılmasında kullanılabilir. Üçüncü ve son olarak daha önce hiç kimsenin çalışmadığı veya ulaşamadığı durumlarda çalışılarak kullanılabilir. (Yin, 1984).

Araştırmanın çalışma grubunu 39 ilden katılan (f.77) 4. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların illere göre dağılımı

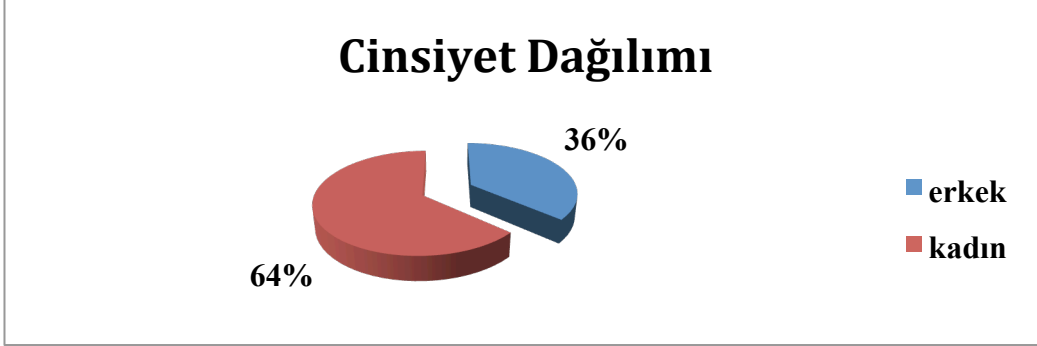
İl	f	İl	f	İl	f
Afyonkarahisar	1	Denizli	1	Muğla	1
Ağrı	4	Diyarbakır	3	Muş	1
Ankara	2	Elazığ	1	Niğde	1
Antalya	1	Eskişehir	1	Ordu	2
Ardahan	1	Gaziantep	2	Osmaniye	1
Artvin	1	Iğdır	1	Rize	1
Balıkesir	2	Isparta	1	Sakarya	1
Bartın	1	İstanbul	7	Samsun	1
Batman	6	İzmir	2	Şanlıurfa	2
Bingöl	2	Kahraman Maraş	2	Şırnak	1
Bursa	1	Kars	4	Tokat	2
Çanakkale	1	Konya	8	Trabzon	1
Çorum	1	Malatya	1	Van	4

Grafik 1. Çalışma grubunun il ve il içi dağılımı

Grafik 1'e göre en çok katılım %39 ile ilçelerden olmuştur. Bunu %28 ile illerde ve %24 ile köylerde görev yapan 4. sınıf öğretmenleri takip etmiştir.

Grafik 2. Araştırma grubunun cinsiyet dağılımı

Grafik 2 incelendiğinde araştırmaya katılan kadın öğretmenler erkek öğretmenlerin neredeyse 2 katıdır. Erkek öğretmenlerin sayısı 28 iken kadın öğretmenlerin sayısı 49'dur. Yüzdeler olarak hesaplandığında kadın öğretmenler %64 iken erkek öğretmenler %36'dır.

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdeme göre dağılımı

Mesleki kıdem	f	%
1-5	30	39
6-10	13	17
11-15	11	14
16-20	10	13
21-25	3	4
26 yıl ve üstü	10	13

Tablo 2. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerden en fazla katılım, %39 ile en az kıdeme sahip olan (1-5 yıl) öğretmenlerdir. Bunu %17 ile 6-10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler takip etmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çalıştığı kurum ve sınıf türüne göre dağılımı

Okul türü ve Sınıf türü	f	%
Devlet okulu	72	94
Özel okul	5	6
Müstakil sınıf	72	94
Birleştirilmiş sınıf	5	6

Tablo 3. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (% 94)'ü devlet okulunda görev yapmaktadır, (% 5)'i ise özel okulda görev yapmaktadır. Yine tabloya göre araştırmaya katılanların (%94)'ü müstakil sınıf, (%5)'i birleştirilmiş sınıf okutmaktadır.

Veri toplama araçları

Araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu soru formu ile toplanmıştır. Soruları belirleme aşamasında ilk olarak ders kitabı incelenmiş, gerekli alan yazın taranmıştır. Daha sonra 4. sınıf İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersini veren 4. sınıf öğretmenleriyle görüşülüp sorular incelenmiştir. Öğretmenlerin soruların yeterli olduğunu belirtmesi üzerine son olarak Necmettin Erbakan Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde görev yapan 2 uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşü alınmasının ardından soru sayısı 5 kişisel 5 adet açık uçlu soru olmak üzere toplamda 10 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan bu form internet ortamında ilkokul 4. sınıf öğretmenlerinin bulunduğu gruplarda, sayfalarda paylaşılmıştır. Oluşturulan bu canlı forma gelen veriler tek bir havuzda toplanmıştır ve günlük olarak kaydedilmiştir. Veriler ayrıca hem e- posta, hem birinci elden uygulanarak toplanmıştır. Bu durumlar güvenilirlik açısından önemlidir.

Araştırma soruları;

- 4. sınıf İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin bir ders olarak 4. sınıflara getirilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 4. sınıf İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi işleniş sırasında karşılaştığımız güçlükler var mıdır? Varsa *uygulama ve değerlendirme* açısından belirtiniz?
- 4. sınıf İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi için hazırlanan ders kitabının içeriğini öğrenci seviyesi açısından değerlendiriniz?
- Bu dersin gözlemlediğiniz kadarıyla öğrencilere olumlu yansımaları nelerdir?
- Dersle ilgili ilave etmek istediğiniz görüş ve önerileriniz varsa ekleyiniz?

Verilerin analizi ve yorumlanması

Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada belirlenen alt problemler ışığında tablolar oluşturulmuş ve tablolarda doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın ulaştığı sonuçlar, aynı alanda çalışma yapan araştırmacıların elde ettiği sonuçlarla tartışılmıştır. Buda geçerlik ve güvenilirlik açısından önemlidir. Veriler analiz edilirken belirlenen temalar ışığında öğretmenlerden doğrudan alınan ifadelerde kodlama kullanılmıştır. 4. sınıf öğretmenleri (f.77) bu kodlamada sırası, cinsiyeti ve mesleki kıdemine göre kodlanmıştır. Örneğin; (Ö.9, K, 1-5 yıl).

BULGULAR VE YORUMLAR

Öğretmenlerin ilk alt probleme yönelik görüşleri temalar ışığında Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerinin İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersine ilişkin görüşleri

Kategoriler	f	%	Örnek ifadeler
Olumlu	35	48	Ancak Getirilmiş olması güzel ancak ders kitabının da olması gerekirdi. (Ö.9,K, 1-5 yıl) Öğrencilerin zevkle işledikleri bir ders ama kavramlar yaş grubu için erken.(Ö.17, K, 26 yıl üstü)
			Fakat Konu içeriği güzel anlatılmış olsa aslında gerekli. Fakat içerik kazanımlar kitabımız seviyeye uygun değil. (Ö.27, K, 6-10 yıl)
			Çünkü Olması gereken bir durum çocuklara hak, adalet, eşitlik gibi kavramlar bu yaşlarda verilmeye başlanmalı. (Ö.74, E, 1-5 yıl) İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersi insan merkezli olup sorgulamaya dayalı öğrenme-öğretme yaklaşımını esas aldığı için yararlı buluyorum. Ayrıca diğer derslerden farklı olarak öğrenci merkezli bir ders olduğu için öğrenci gelişimini ve rol yapma becerisini olumlu yönde etkileyen bir program olduğunu düşünüyorum.(Ö.77, E, 1-5 yıl)
Olumsuz	38	52	Çünkü Erken dönemde verilmesi havada kalıyor. Özellikle kavramların hepsinin soyut olması öğrencilerin algı düzeyi üzerindedir. Buda öğrencilerde yetersizlik yaratıyor.(Ö.76, E, 1-5 yıl) Bize nefes aldırın saatlerimizin elimizden alınması olarak değerlendiririm. Çünkü öğrenciler bile yeter bittik dersten diyorlar. Sınav +yoğun müfredat+ küçük yaş grubu+5.sınıftan kaydırma Trafik= bunların üstüne tuz biber. (Ö.33,K, 11-15 yıl)

Tablo 4 incelendiğinde; 4. sınıf öğretmenlerinin %48’i İHYD dersinin 4. sınıflara getirilmesini olumlu karşılamıştır. %52’si ise olumsuz karşılamıştır.

İkinci alt problem için 4. sınıf öğretmenlerden İHYD ders kitabının içeriği öğrenci seviyesi açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Bu alt problem ile ilgili görüşler Tablo 5 te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerinin İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi ders kitabı içeriğine yönelik görüşleri

Kategoriler	f	%	Örnek ifadeler
Uygun	21	34	Ancak Ders kitabı çok güzel beğendim çocukların seviyesinin biraz üzerinde. Özellikle sorular çok fazla ama içerik olarak çok güzel.(Ö.13,K, 11-15 yıl)
			Fakat Etkinlikler güzel fakat hikaye soruları çok fazla 2 ders saati yeterli gelmiyor. İçerik olarak çok güzel...(Ö.70, K, 26 yıl üstü)
			Çünkü İçerik, konuların işlenişi güzel fakat öğrencilerin elinde bir kitap olmadığından, kitap henüz basılmadığından sıkıntı yaşıyor.(Ö.59, K, 6-10 yıl)

Uygun değil	40	66	Çünkü	Ben milli eğitimin şimdiye kadar hazırladığı en güzel kitap olduğunu düşünüyorum seviyesinin de çocuklara uygun olduğunu düşünüyorum doğudaki çocukların seviyesi de düşünülmüş içindeki hikâyelerin anlatımı dili imlası resimleri ve sonrasındaki bilgi kutusu gerçekten çok beğendim tabi daha da geliştirilebilir diğer derslere de uygulanabilir. (Ö.49, K, 6-10 yıl)
			Çünkü	Bu yaş grubu öğrencilerinin bu kavramları bütünüyle anlayabilmesi mümkün değil. Kitaptaki yazılmış hikayeler güzel ve öğretici ancak çocukların dahil olabileceği, kendi fikirlerini öne sürebilecekleri tartışma ortamı yaratabilecek sorular ve etkinlikler bakımından eksik görünüyor. (Ö.54, K, 6-10 yıl) Ders kitabındaki metinler çok karışık ve uzun. Ders kitabının öğrenci için uygun olmadığını düşünüyorum. (Ö.47, K,6-10 yıl)

Tablo 5 incelendiğinde 4. sınıf öğretmenleri İHYD dersi ders kitabı içeriğini %34 oranında uygun bulurken %66 oranında uygun bulmamaktadır. Kitap öğretmenler tarafından yüksek oranda uygun bulunmamıştır.

Üçüncü alt problem olan 4. sınıf öğretmenlerinin İHYD dersi öğretiminde karşılaştığı güçlükler ile ilgili görüşler tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin İHYD dersi öğretiminde karşılaştığı güçlüklerle ilişkin görüşler

Kategoriler	f	%	Alt temalar	Örnek ifadeler
Karşılaştım	64	89	Soyut kavramların yer alması	Soyut kavramları anlatırken uygun materyal ya da olay olmayınca konunun anlaşılması zor oluyor. (Ö.4, K, 1-5 yıl)
			Etkinliklerin olmaması	Etkinlikleri olsa daha iyi olurdu. Okuma öğrencilere sıkıcı geliyor. Ö.22,K, 16- 20)
			Kılavuz kitap yokluğu	Öğretmen kılavuzun olmaması ne öğreteceğimizi tam kavrayamadık. (Ö.31, K, 16-20 yıl)
			Kitap içeriği eksikliği	Kitaplar 2 ay gecikmeli geldi. Kitapta konu bütünlüğü yok. Çocukların gözünde karmaşık bir ders. (Ö.53, E, 6-10 yıl.)
Karşılaşmadım	8	11	Transfer edememesi	Öğrencilere yaşamdan örnekler verirken okuldaki hayatla evdeki hayatları arasında çelişkiler yaşanabiliyor. Örneğin, çocuğun da ev ile ilgili alınacak kararlarda söz sahibi olması gerekirken çocuklar evde böyle durumların yaşanmadığını söylüyorlar. (Ö.54, K, 6-10yıl)
			Kaynak kitap eksikliği	Bir önceki maddede belirttiğim gibi ders kitabı olmadığı için oldukça zorluk yaşanmakta Çünkü soyut olan kavramlar görselleştirilemiyor ütopye kalıyor. Dersin değerlendirme kısmında çocuklar bizim anlattığımız ve hayali olan şeyleri aktarmakta ve kendilerini ifade etmekte zorluk çekmektedir. (Ö.75, K, 1-5 yıl)
Karşılaşmadım	8	11		Kitap dışında bir güçlükle karşılaşmadım. (Ö.25, K, 11- 15 yıl) Herhangi bir güçlükle karşılaşmadım. (Ö.35, E, 11-15 yıl)

Tablo 6. İncelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (f.64, %89) soyut kavramların yer alması, etkinlik eksikliği, kılavuz kitap eksikliği, transfer edememesi, kaynak kitap ve kitap içeriği eksikliğinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle uygulama ve değerlendirmede sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Uygulama ve değerlendirmede herhangi bir sorunla karşılaşmadım diyen öğretmenler ise (f.8, %11) tek sorunun kitap eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Bu soruya cevap veren 77 öğretmenimizden 5'i ise sadece kitap olmadığı için soruya net cevap vermemiştir.

Dördüncü alt problem olan İHYD dersinin öğrencilere olumlu yansımalarının belirtildiği görüşler tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin İHYD dersinin öğrencilere olumlu yansımalarına yönelik görüşleri

Alt Temalar	Örnek ifadeler
Hak, sorumluluk, adalet, eşitlik, özgürlük bilinci	Saygı, dayanışma, eşitlik, adalet, hak, özgürlük, sorumluluk, uzlaşma kavramları bilinci ile bu kavramların hayata geçirilmesi olumlu yansımaları olacaktır. (Ö.46, K, 16-20 yıl) Hak, adalet, eşitlik, sorumluluk, özgürlük, kurallara uyma, haklarını bilme, alay etmeme konularında daha hassas davranıyorlar. (Ö.60,K, 11-15 yıl)
Empati	Her insanın bir hakkı olduğunu insanların eşit haklara sahip olduğunu bunun içinde her insana saygılı davranılması gerektiğini öğreniyorlar. (Ö.7,K, 1-5 yıl) Öğrencilerin hikâyede geçen kahramanlarla empati kurduğunu gördüm. Bu da öğrencilerin kötü davranışlar karşısında empati yeteneğini arttırdığını gözlemledim. (Ö.12, E, 6-10 yıl)
Farklılıklara saygı	Topluluğun olduğu ortamda kendi düşüncesinin önemli olduğu kadar diğer arkadaşlarının da düşüncesinin önemli olduğunu karar verilirken demokratik ortamın gerekliliğini artık uygulamalarda da görüyorum. (Ö.62, K, 1-5 yıl)
Yurttaşlık	Okul sadece öğrencilerin yetişkinliğe hazırladığı bir yer değil aynı zamanda öğrencilerin birlikte zaman geçirdiği bir yerdir. İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersinde sadece sınıf değil tüm okul bir topluluk olur. Öğrencilerin grup halinde çalışmasına hatta tüm okul olarak birlikte yaşaması gerektiğine değindiği için olumlu yanları var diyebiliriz. Ayrıca öğrencilerin birbiri ile olan iletişimleri artar ve rol yapma becerileri gelişir. (Ö.77 E, 1-5 yıl)
Arkadaş ilişkileri	Öğrenciler yurttaşlık bilinci gelişti. Hoşgörü, sevgi gibi kavramların içlerini doldurabildik. (Ö.39, E, 6-10 yıl) Devlet şeklini ve ülkeyi az da olsa tanıma şansı buluyorlar. (Ö.41, K, 1-5 yıl) Kavgı ve kötü söz azaldı. (Ö.43, E, 26 yıl üstü)
	Dikkatleri yoğunlaşıyor, daha düşünceli ve fikirlere saygılı olduklarını düşünüyorum. (Ö.66,K, 1-5 yıl)

Tablo 7 incelendiğinde bu soruya cevap veren öğretmenler İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin öğrencilere olumlu yansımaları olarak konuların *hak, sorumluluk, adalet, eşitlik, özgürlük bilinci, empati, farklılıklara saygı, yurttaşlık, arkadaş ilişkileri* gibi başlıklarda belirtmişlerdir. Bir öğretmen birden fazla konuyla ilgili benzer görüşler belirttiği için bu tabloda frekans ve yüzdeler yer verilmemiştir. Ancak olumlu yansımaları olduğunu düşünen öğretmenlerin (f.61,%80) yanında, olumlu yansımalar olduğunu gözlemlemedim diyen (f.15, %20) öğretmenlerde vardır. Bir öğretmen ise herhangi bir cevap vermemiştir.

Öğretmenlere yöneltilen İHYD dersine yönelik ilave etmek istedikleri görüşler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin İHYD dersine yönelik ilave etmek istedikleri görüş ve temenniler

Alt tema	Örnek ifadeler
Kaynak verilmeli	Bu sene dersten çok materyal sıkıntısı çektik. Kitaplarımız zamanında okula gelmedi. Ders işleme konusunda sorun yaşadık. İlk senemiz olması dolayısıyla bir kılavuz veya dersin nasıl işleneceğine dair bilgi verilmedi. (Ö.12, E, 6-10 yıl) Ders müfredata alınmadan önce gerekli tüm hazırlıklar ve materyaller in tamamlanmış olması gerekiyordu. (Ö.1, K, 1-5 yıl)
Kavramlar basit ve somutlaştırılmalı	Öğrencilerin istemediği bir ders olmamalı. Ders kitabındaki anlatımın dili daha sade daha somut olmalıdır.(Ö.38, K,1-5 yıl) Daha basit daha somut daha kısa bir ders kitabı ve çocukların uğraş verebileceği bir etkinlik kitabı lütfen. (Ö.11, E, 1-5yıl) Seneye sorular biraz azaltılabilir. Bilgi edinelim kısmı biraz seviyeye uygun yapılabilir. (Ö.13,K,11-15yıl)
Değerlendirme	Değerlendirme çalışmaları bol etkinliğe yer verilebilirdi kitaplarda. (Ö.51, K,6-10 yıl) Dersin not olarak değerlendirilmemesi gerektiğini düşünüyorum. (Ö.39, E, 6-10 yıl)
İkinci kademede verilmeli	Bu dersin 2.kademeye konulması daha uygun olacaktır. (Ö.35, E, 21-25 yıl) 5.sınıf ve daha üst sınıflara konulabilir. (Ö.33, K, 11-15 yıl)
Ara disiplin	Sosyal bilgiler dersinde kaynaştırılarak verilebilecek bir ders. Bu nedenle ayrı bir ders olmasına gerek olmadığını düşünüyorum. 4. sınıf için çok soyut kalıyor. Teşekkür ederim. (Ö.47, K, 6-10 yıl) Bence bu ders ayrı bir ders olarak müfredata koyulmamalı, bunun yerine örneğin Sosyal Bilgiler, Türkçe dersi içinde verilmeliydi - ki zaten yeri geldikçe işliyoruz. Bu kadar çok kavram kargaşası yaşamazdık. Daha basit olurdu bence. Bu ders ortaokulda ayrı bir ders olarak yer almalı diye düşünüyorum. (Ö.59, K, 6-10 yıl)
Birinci kademede verilmeli	Neden 4. sınıfı bekliyoruz ki demokrasiyi, hakları öğretmek için? Her birey 18 yaşına kadar çocuk sayılmıyor mu? Bu çocuklar okul çağına girdiklerinden itibaren haklarını öğrenseler, çocuk hakları alanında bilgilenseler, sınıfta, okulda, hayatta yaşadıklarını bu öğrendikleriyle ilişkilendirseler, amacımız olan sorgulayan soran nesiller yetiştirmiş olmaz mıyız. (Ö.54, K, 6-10 yıl)

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin (f.66, %86)’sı görüşünü belirtmiştir. Bu görüşlerden (f.5, %7)’si ise dersin *kaldırılması* yönünde görüş belirtmiştir. Belirtilen görüşler incelendiğinde daha çok *kaynak kitap eksikliği, kavramların basitleştirilmesi ve somutlaştırılması, değerlendirme, dersin birinci veya ikinci kademede verilmesi gerektiği veya dersin bir ara disiplin olarak verilmesi gerektiği* başlıkları üzerinde durulmuştur. Öğretmenlerin (f.11, %14)’ü ise herhangi bir görüş belirtmemiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

2015- 2016 eğitim öğretim döneminde ilk defa uygulamaya konulan 4. sınıf İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi konusundaki yapılan alan yazın çalışması kısıtlı olduğundan tartışma bölümü kısıtlı tutulmuştur.

Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde, ilk alt problemimize göre; 4.sınıf öğretmenlerinin % 48'i İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin 4. sınıflara getirilmesini olumlu karşılarken, %52'si olumsuz karşılamaktadır. Dikkat edilirse iki oran birbirine çok yakındır. Dersin bu seviye öğrencilerine getirilmesi olumsuz karşılayanların oranı çok fazladır. Araştırmaya göre böyle düşünülmesinin en büyük sebebi dersin kavramlarının soyut olması ve dersin erken yaşta verilmesinden kaynaklanmaktadır. Olumlu karşılayanlar ise dersin gerekli olduğunu erken yaşlarda verilmesinin olumlu olduğunu, ancak programın bazı eksiklikleri olduğunu belirtmişlerdir. Bu eksikliklerin içerikle, kavramların soyutluğuyla ilgili olduğunu belirtmişlerdir.

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitiminin 8. Sınıftan 4. Sınıfa alınmasıyla ilgili görüşleri ortaya koyan bir araştırmada; VDE dersinin 8. sınıftan 4. sınıfa alınmasıyla ilgili olumlu görüşlerin alt kategorilerinden “Vatandaşlık ve demokrasi kavramları ile erken tanışır.”(18) ifadesine en fazla yer verildiği ortaya konulmuştur. VDE dersinin 8. sınıftan 4. sınıfa alınmasıyla ilgili olumsuz görüşlerin alt kategorilerinden “Çocuğa fazla ve ağır bilgi yüklenecektir.”(14) ifadesine en fazla yer verildiği; bunu sırasıyla “Dersin içeriği 4. sınıf düzeyine uygun değildir.” (12), “VDE içeriğinde soyut konu ve kavram fazladır.” (7) ve “Sınıf öğretmenleri, VDE öğretimi için yeterli değildir.” (2) ifadeleri izlemiştir. (Er, Ünal, Özmen, 2013).

Yine yapılan bir araştırmada katılımcıların İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin ilkökul 4. sınıfta verilme durumuna ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Tablodan katılımcıların %57.3' ünün dersin verilmesi taraftarı olduğu, %42.7'sinin ise dersin verilmesine karşı çıktıkları anlaşılmaktadır. Dersin verilmesi gerektiğini belirten katılımcılar bunun sebebi olarak (%46.7)'si bilinçli vatandaş yetiştirmeyi, (%38.3)'ü erken yaşlarda demokrasi eğitimi vermeyi göstermişlerdir. Dersin verilmemesi gerektiğini belirten katılımcılar ise bunun sebebi olarak (%54.2)'si gereksiz olma ve (%45.8)'i içeriğin soyut olması husularını belirtmişlerdir. (Kaymakçı, Öztürk, Palancı, Kırpık, 2015). Bu araştırma sonuçlarına göre de İHYD dersinin 4. sınıflara verilmesi veya verilmemesi gerektiğini belirtenlerin oranı birbirine yakındır.

Araştırma sonuçlarına göre 4. sınıf öğretmenleri İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi ders kitabı içeriğini %34 oranında uygun, %66 oranında uygun değil olarak belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan (f.16) öğretmen ise kitap yok olarak cevap vermiştir. Bu öğretmenlerin farklı illerden olduğu düşünüldüğünde ise bu sayı oldukça yüksektir. Ders kitabı bir dersin ana materyallerinden birisidir. Bir dersin ilk defa uygulamaya koyulmasına rağmen materyallerinin tam olarak tamamlamadan faaliyete geçirilmesi de ayrıca düşündürücüdür. Dikkat edilirse öğretmenler yüksek bir oranda ders kitabı içeriğini uygun bulmamaktadır. Uygun bulmamalarının sebebi olarak; etkinliklerin olmaması, kavramların soyut olması, metinlerin uzun olması olarak belirtmişlerdir. Uygun bulan öğretmenler ise bunun sebebi olarak; içeriğindeki metinlerin çocukların seviyesine uygun ve zevkli olduğunu ancak metin sonundaki soruların çok fazla olduğunu, bu yüzden ders saatinin yetmediğini belirtmişlerdir. Uygun bulan ve bulmayan öğretmenlerin ortak noktasına değinmek gerekirse kitabın geliştirilmesi gerektiğidir.

Öğretmenlerin İHYD dersi öğretiminde karşılaştığı güçlüklerle ilgili görüşleri incelendiğinde; araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (f.64, %89) dersin uygulanması sürecinde herhangi bir zorlukla karşılaştığını belirtmiştir. Bunun sebebi olarak; soyut kavramların yer alması, etkinlik eksikliği, kılavuz kitap eksikliği, transfer edememesi, kaynak kitap ve kitap içeriği eksikliğinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle uygulama ve değerlendirmede sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre sınıf öğretmenleri İHYD dersinin yeni bir ders olmasının zorluklarını hem öğretim, hem de içeriksel olarak yaşamaktadır. Sınıf öğretmenlerinin bu ders için herhangi bir eğitim almadan bu dersi vermesi onları bu zorlukları yaşamaya zorlamıştır. Üstelik ilk defa uygulanmakta olan bir kitabın hem ders kitabının hem de kılavuz kitabının olmaması bu sorunların ortaya çıkmasında büyük etkendir.

Bu yaştaki çocuklar bir konu üzerinde tartışabilirler, birbirlerini ikna etmek için argümanlar geliştirebilirler. Argüman geliştirmek için genellikle somut şekilde var olan durumun ötesinde daha genel örnekler vermek ve çıkarımlarda bulunmak gerekecektir. Bu ise soyut düşünmenin önemli bir boyutudur. Soyut düşünmenin bir diğer önemli boyutu ise kullanılan kavramlarla ilgilidir. Bilgisayar, çaydanlık, masa gibi beş duyu organı ile algılanabilen cisimler somut kavramlar olarak adlandırılabilirken, özgürlük, sadakat ve cesaret gibi kavramlar beş duyu organı ile algılanmazlar ve soyut kavramlar olarak adlandırılırlar. Dördüncü sınıf düzeyindeki çocuklar doğru bir pedagoji ile soyut kavramları giriş düzeyinde öğrenebilecek potansiyele sahiptirler. (Öztürk, Palancı 2015). Uygulama ve değerlendirmede herhangi bir sorunla karşılaşmadım diyen öğretmenler ise (f.8, %11) tek sorunun kitap eksikliği olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların %80'i İHYD dersinin öğrenciler üzerine olumlu yansımaları olduğunu veya olacağını belirtmişlerdir. %20'si ise herhangi bir olumlu yansıma olmayacağını düşünmektedirler. Katılımcılar olumlu yansımaları genellikle *hak, sorumluluk, adalet, eşitlik, özgürlük bilinci, empati, farklılıklara saygı, yurttaşlık, arkadaş ilişkileri* gibi başlıklarda belirtmişlerdir. Yapılan bir araştırmada katılımcıların çoğunluğu (%80.6) dersin öğrencilerin değer ve tutumlarında değişime neden olacağını savunurken %19.4'ü öğrencilerin değer ve tutumlarında herhangi bir değişime neden olmayacağını ileri sürmüştür. Aynı araştırmada katılımcıların çoğunluğunun (%82.5) dersin öğrencilerin davranışlarında değişime yol açacağını ifade ederken %15.6'lık kesim ise öğrenci davranışlarında herhangi bir değişime neden olmayacağını belirtmiştir. (Kaymakçı vd., 2015).

Katılımcıların İHYD dersine yönelik ilave etmek istedikleri görüş ve temenniler incelendiğinde kaynak kitap eksikliği, kavramların basitleştirilmesi ve somutlaştırılması, değerlendirme, dersin erken yaşlarda veya ikinci kademedede verilmesi gerektiği veya dersin bir ara disiplin olarak verilmesi gerektiği başlıklar ortaya çıkmıştır. Özellikle dersin 4+4+4 sisteminin birinci veya ikinci kademesinde verilmesi gerektiği düşüncesi önem arz etmektedir. Erken yaşlarda verilmesi gerektiğini düşünen katılımcılar, Hak, adalet, demokrasi vb. kavramları erken yaşlardan öğretmenin birey açısından daha iyi olacağını belirtmektedirler. İkinci kademedede verilmesi gerektiğini belirtenler ise kavramların soyut olmasını ve 4. sınıf öğrencilerinin seviyeleri üzerinde olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle değerlendirme açısından kitap içeriğinin etkinlik bakımından zenginleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. “Değerlendirme çalışmaları bol etkinliğe yer verilebilirdi kitaplarda. (Ö.51, K,6-10 yıl)”. Dersin bir ara disiplin olarak diğer dersler içerisinde verilmesi gerektiğini belirten katılımcılar, bu dersin Sosyal Bilgiler gibi dersler içerisinde verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılanların %7'si ise dersin kaldırılmasını belirtmişlerdir. Yapılan bir araştırmada katılımcıların %30.5'inin İHYD dersinin kaldırılmasından yana olduklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan dersin okutulması kapsamında görüş bildirenlerden %25'inin nitelikli öğretim programı hazırlanmasını, %16.6'sının öğrenci seviyesine uygun içeriğin oluşturulmasını ve %5.6'sar oranda nitelikli ders kitaplarının hazırlanması ve etkinliklerle dersin öğretiminin yapılmasını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

ÖNERİLER

- 4. sınıf İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin içeriğindeki kavramların somutlaştırılması için gerekli etkinlikler hazırlanmalıdır.
- Öğretmenlerin dersin öğretimi açısından yaşadığı güçlükler göz önüne alındığında, öğretmenler gerekli hizmet içi eğitime alınmalıdır.
- Bu dersin, öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitapları programın başarıyla yürütülebilmesi için ivedilikle hazırlanmalı ve dağıtılmalıdır.
- Sadece bir sınıf olarak değil, okul kültürü de Demokrasi, Vatandaşlık ve Yurttaşlık Eğitimi konusunda işbirliği içinde olmalıdır ve bunun için gerekli etkinlikler hazırlanmalıdır.
- Öğretmen- Okul- Veli işbirliği ile İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi dersi dört duvar arasından çıkıp topluma hissettirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Çayır, K. (2002). İnsan hakları eğitimi dersi senaryoları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 377- 400.
- Efe, H. (2010). Avrupa Birliği'nde insan hakları gelişimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 47- 67.
- Er, H. Ünal, F. Özmen, C. (2013). 8. sınıf vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinin 4. sınıfa alınmasına ilişkin görüşler üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Science*. <<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1961>>, 6 (8), 179-196.
- Ersoy, A, F. (2011). İlköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları. *Elementary Education Online*, 10(1), 20-39.
- Gözütok, F. Dilek. (2003). Hukuk ilintili yurttaşlık eğitimi. *Türkiye Barolar Birliğinin Düzenlediği Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi Konulu Uluslararası toplantıda sunuldu*, Ankara.
- Kıral, B. Kıral, E. (2009). İlköğretim okullarında verilen insan hakları ve demokrasi eğitiminin yeterliği üzerine öğrenci velilerinin görüşleri. *International Congress on Intercultural Dialogue and Education. Human Beings Society, Intercultural Dialogue and Education at the Beginnings of the 21st Century*. Bursa. 25- 39
- KB, (2013). Türkiye onuncu kalkınma planı (2014-2018). <<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> > (05.11.2015) tarihinde alınmıştır.

- Öztürk, M. Saydam, A. Palancı, M. (2015).Demokrasi, yurttaşlık ve insan hakları eğitimi ilkokul 4. sınıf için etkinlik örnekleri. Kayseri: Orka Matbaa. 1-51
- Sağlam, H. İ., Hayal, M. A. (2015). Sınıf öğretmenlerinin “insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi” dersinin ilkokul 4. Sınıfta yer almasına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 207-217.
- TTK, (2015). İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersi taslak programı. <
<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=245>> (17.10.2015) tarihinde alınmıştır.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

GENİŞ ÖZET

İnsan hakları, yurttaşlık, vatandaşlık gibi kavramlar cumhuriyet tarihimizden bu yana birey, yurttaş eğitiminde her zaman var olmuştur. Özellikle son dönemlerde Avrupa Birliği'nin desteğiyle AB kriterleri bünyesinde bulunan bu kavramlar, üye ve üye olmaya çalışan ülkelerin eğitim sistemini de etkilemektedir.

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi daha önce 8. sınıflarda verilen bir ders iken ilk kez 2015- 2016 eğitim öğretim yılında ilkokul 4. sınıflarda İHYD (İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi) dersi olarak verilmeye başlanmıştır. Yapılan bu araştırmada ilk kez uygulamaya koyulan İHYD dersinin, bu dersi ilk kez uygulayacak olan 4. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 5 adet kişisel, 5 adet açık uçlu sorunun bulunduğu görüşme formu 39 ilden (77) 4. sınıf öğretmenine internet üzerinden canlı form oluşturularak, e-posta aracılığıyla ve ilk elden uygulanmıştır. Araştırma nitel araştırma temel alınarak yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışma deseni kullanılmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda sınıf öğretmenleri 4. sınıf İHYD dersinin 4. sınıf programında yer almasını %52'si olumsuz karşılarken %48'i olumlu karşılamıştır. Araştırmaya göre böyle düşünülmesinin en büyük sebebi; dersin kavramlarının soyut olması ve dersin erken yaşta verilmesinden kaynaklanmaktadır. Olumlu karşılayanlar ise dersin gerekli olduğunu erken yaşlarda verilmesinin olumlu olduğunu, ancak programın bazı eksiklikleri olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %89'u ders öğretiminde zorluklarla karşılaştıklarını %11'i herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Yine sınıf öğretmenlerinin %66'sı ders kitabı içeriğini uygun bulmazken, %34'ü uygun bulmaktadır. Bunun sebebi olarak kavramların soyut olmasını, etkinliklerin olmamasını, kaynak kitabın ve öğretmen kılavuzun verilmemesini belirtmişlerdir.

Araştırmada elde edilen veriler ve alan yazın taramasında ortaya çıkan sonuçlara göre İHYD dersinin ilkokul çağında verilmesini olumlu ve olumsuz karşılayanların oranı birbirine yakındır. Araştırma verilerine göre ders öğretiminde kaynak kitaptaki kavramların soyut olmasına rağmen etkinlik ve değerlendirme aşamalarının yetersiz olmasının, öğretimde zorluklara sebep olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında ders öğretiminin olumlu yansımaları da kayda değer oranda yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.